

**UCHWAŁA Nr LIV/536/2023
Rady Gminy Tryńcza
z dnia 28 listopada 2023 roku**

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Tryńcza
na lata 2023 – 2027**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) **Rada Gminy Tryńcza**, uchwala co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Gminny Program Opieki Nad Zabytkami Gminy Tryńcza na lata 2023 – 2027, w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Tryńcza.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego .

**PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY TRYNCZA**

Zofia Nowak

UZASADNIENIE

Gmina, zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w zakresie zadań własnych realizuje zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na Gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840 z późn. zm.).

Wojewódzki Konserwator Zabytków w Przemyślu, pismem z dnia 24 listopada 2023 r. pozytywnie zaopiniował projekt Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Tryńcza na lata 2023 - 2027.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023- 2027**

Tryńcza, listopad 2023

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
1.1. Wstęp	3
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
1.3. Cele programu ochrony zabytków w świetle Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	5
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	5
2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	5
3. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	8
3.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	8
4. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Tryńcza.....	9
4.1. Rys historyczny miejscowości gminy Tryńcza.....	9
4.2. Ogólna charakterystyka gminy Tryńcza	11
4.3. Wykaz obiektów z terenu gminy Tryńcza wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego	12
4.3.1. Zabytki nieruchome.....	12
4.3.2. Zabytki ruchome	22
4.4. Rejestr stanowisk archeologicznych	23
4.5. Wykaz cmentarzy z terenu gminy Tryńcza.....	31
4.6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy	32
5. Źródła finansowania realizacji Programu	33
5.1 Realizacja i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	34
6. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	35

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

1. Wprowadzenie

Opracowanie programu opieki nad zabytkami Gminy Tryńcza na lata 2023-2027 ma na celu poprawę stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego, a poprzez to zachowanie wyjątkowości i piękna kulturowego krajobrazu. Program ma za zadanie pomóc w zarządzaniu zasobem dziedzictwa kulturowego gminy Tryńcza. Działania wskazane w programie są zalecane dla poprawy stanu zabytków, ich odnowienie oraz zwiększenie do nich dostępności dla mieszkańców i turystów. Głównymi odbiorcami niniejszego dokumentu są mieszkańcy gminy. Poprzez działania edukacyjne, realizacja Programu może budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości oraz zacieśnia procesy integracyjne w społeczności lokalnej.

1.1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe, to dobra kultury i dobra natury, to dorobek materialny i duchowy pozostawiony przez poprzednie pokolenia oraz pokolenie naszych czasów. Zabytki są ważną częścią tego dziedzictwa, są nie tylko śladem przeszłości, ale również cennym składnikiem współczesnej kultury przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego człowiekowi środowiska życia. Są podstawą kształtującą tożsamość regionalną i przynależność kulturową.

Potrzeba rozpowszechniania wiedzy o ochronie zabytków wśród mieszkańców naszej gminy jest bardzo duża. Czas wpływa bardzo negatywnie na stan zabytków, dlatego ważne jest ich zachowanie, ochrona i konserwacja. Nie każdy wie jak właściwie zajmować się zabytkami, stworzenie programu opieki nad zabytkami jest ważnym elementem w rozpowszechnianiu tej wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w należyтым dbaniu o ich stan i estetyczny wygląd. Zabytki są dużą wartością turystyczną, nadają dodatkowej atrakcyjności gminie, a dobrze eksponowane stanowią wartość ekonomiczną, cenioną przez społeczeństwo.

Program opieki nad zabytkami stworzy możliwość współpracy między gminą, a właścicielami zabytków co w dużym stopniu zwiększy ich estetykę i atrakcyjność, a realizacja założeń powinna skutkować wzmocnieniem identyfikacji mieszkańców z lokalną tradycją.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYNCA NA LATA 2023 - 2027

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną niniejszego opracowania gminnego jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., Nr 840 t.j.).

Artykuł 87. tejże ustawy nakłada na Wójta Gminy obowiązek sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Gminny program opieki przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;

Art. 87 ust. 2 cytowanej ustawy wyznacza ponadto cele opracowania programu opieki nad zabytkami:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzeniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

1.3. Cele programu ochrony zabytków w świetle Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawiera szerokie ujęcie problematyki opieki nad zabytkami. Ustawodawca przedstawia szereg celów do realizacji:

- Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu naturalnego;
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

- Strategia rozwoju województwa podkarpackiego

W dniu 28.09.2020 r. Sejmik Województwa Podkarpackiego podjął uchwałę Nr XXVII/458/20 w sprawie przyjęcia *Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030*. Dokument ten jest kluczowy dla samorządu województwa, określa wizję rozwoju, wyznacza cele oraz główne działania zmierzające do ich osiągnięcia w określonym horyzoncie czasowym.

Strategia stanowi drogowskaz dla działań podejmowanych przez władze wojewódzkie na każdej z płaszczyzn zarządzania rozwojem. Jej kierunki przełożą się na zapisy innych dokumentów strategicznych i operacyjnych w regionie, ukierunkują politykę rozwoju władz regionalnych oraz lokalnych interesariuszy procesu rozwoju województwa. *Strategia* określa

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

również pole współpracy z samorządami zagranicznymi w tym ze strony Słowacji, Ukrainy i obszaru Karpat, gdyż województwo chce być aktywnym uczestnikiem relacji transgranicznych. Wpisuje się również w ideę zrównoważonego rozwoju, kładzie nacisk na wzmocnienie funkcji gospodarczej regionalnych biegunów wzrostu oraz integrację ich obszarów oddziaływania, angażuje w procesy rozwoju wszystkie obszary regionu, otwiera politykę rozwoju na różne instrumenty finansowe, a także wyposaża politykę rozwoju w nowe narzędzia współpracy.

Zapisy kierunkowe *Strategii* zostały ujęte w następujące obszary tematyczne:

Obszar tematyczny 1 - Gospodarka i nauka - ujęcie zagadnień kultury innowacyjności, rozwoju Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji, wzmocnienia powiązań nauki i gospodarki, gospodarki bezodpadowej, Przemysłu 4.0, sektorów gospodarki - rolnictwo i turystyka.

Obszar tematyczny 2 - Kapitał ludzki i społeczny - zawiera zagadnienia w ujęciu horyzontalnym, z ujęciem sektora organizacji pozarządowych i Regionalnej Polityki Imigracyjnej.

Obszar tematyczny 3 - Infrastruktura dla zrównoważonego rozwoju i środowiska -

dostrzega obecny stan infrastruktury komunikacyjnej oraz konieczność wzmocnienia dostępności w ujęciu zewnętrznym i wewnętrznym, obejmuje zagadnienia elektromobilności, gospodarki wodnej w tym zapewnienie dostępu do wody, retencji i zapobiegania powodziom, gospodarki wodno-ściekowej, przeciwdziałanie zmianom klimatycznym.

Obszar tematyczny 4 - Dostępność usług - zagadnienia dostępności do e-usług, bezpieczeństwa, współpracy regionalnej, ponadregionalnej i transgranicznej, jak również kompleksowe wsparcie obszarów w planowaniu przestrzennym.

Obszar horyzontalny - Terytorialny Wymiar Strategii - obejmuje działania w zakresie równoważenia procesów rozwoju poprzez przedstawienie Regionalnej Polityki Miejskiej w oparciu o bieguny wzrostu i hierarchiczny układ miast, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, oraz wskazanie obszarów wymagających szczególnego wsparcia dla pobudzania procesów rozwojowych.

W obszarze ochrony i opieki nad zabytkami wskazano na następujące cele, priorytety oraz kierunki działań:

Kultura i dziedzictwo kulturowe (2.3.)

- Tworzenie warunków dla upowszechniania kultury, rozwijania form działalności kulturalnej i interpretacji dziedzictwa wraz ze zwiększeniem kompetencji kulturowych mieszkańców. (2.3.1.)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

- Wzmacnianie współpracy i partnerstwa na rzecz wykorzystania regionalnych dziedzictwa i kultury współczesnej jako potencjału rozwojowego.(2.3.2.)

Infrastruktura kultury i zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego.(2.3.3.)

- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego został przyjęty uchwałą nr LIX/930/18 przez Sejmik Województwa Podkarpackiego dnia 27 sierpnia 2018 r. Plan jest podstawowym narzędziem prowadzenia przez władze samorządowe województwa polityki regionalnej, w tym kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego. Autorzy planu podnoszą, iż: „Województwo podkarpackie charakteryzuje się dużą różnorodnością i bogactwem materialnego dziedzictwa kulturowego, wynikającą między innymi z historycznej wielokulturowości regionu. Bogate dziedzictwo kulturowe w powiązaniu z wysokimi walorami przyrodniczymi stwarza szansę m.in. rozwoju turystyki, jako istotnej gałęzi gospodarki. Na jakość krajobrazu kulturowego niekorzystnie wpływają m.in: brak ładu i niska jakość zagospodarowania przestrzennego, zanik tradycyjnego budownictwa wiejskiego i małomiasteczkowego, niedostateczna ochrona zasobów zabytkowych pozostających poza rejestrem. Przyjęta polityka przestrzenna ma na celu ochronę cennych zasobów dziedzictwa kulturowego i przeciwdziałanie ww. niekorzystnym zjawiskom.” Dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego kierunki polityki przestrzennej zawarte w planie zostały powiązane z określonymi w strategii rozwoju województwa priorytetami, celami i kierunkami działań.

Polityka przestrzenna:

- Zachowanie i ochrona zabytkowych obiektów i założeń przestrzennych
- Zachowanie i ochrona walorów przestrzeni w tym walorów krajobrazu kulturowego
- Zachowanie i ochrona współczesnego materialnego dziedzictwa kulturowego
- Rozwijanie sieci szlaków kulturowych, jako istotnego elementu spajającego zasoby kulturowe województwa
- Ochrona pozostałych zasobów i elementów dziedzictwa kulturowego, w tym zasobów niematerialnych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

3. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

3.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

- Studium ochrony wartości kulturowych

Studium ochrony wartości kulturowych powstało jako część składowa opracowania Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tryńcza, opracowanej przez Zarząd Gminy Tryńcza. Opracowanie zostało wykonane w 2000 r. na podstawie materiałów archiwalnych, głównie kartograficznych, nielicznych pozycji bibliograficznych – informacji w wydawnictwach słownikowych i przewodnikowych oraz badaniach terenowych. Jego celem jest uzyskanie i wyeksponowanie najważniejszych walorów zabytkowych gminy do uwzględniania ich w perspektywicznych działaniach dotyczących rozwoju gminy.

W części pierwszej studium została przedstawiona historia poszczególnych miejscowości Gminy Tryńcza (Tryńcza, Głogowiec, Gniewczyna, Gorzycy, Jagiełła, Ubieszyn, Wólka Małkowa i Wólka Ogryzkowa – dawniej Gryzkowa) z wyszczególnieniem najważniejszych informacji m.in. zabytków. W kolejnym etapie została przedstawiona charakterystyka rozwoju przestrzennego gminy oraz charakterystyka zachowanych obiektów zabytkowych.

W kolejnej części zostały zapisane wytyczne konserwatorskie podzielone na strefy (A,B,K,E,H). Strefa „A” – *pełnej ochrony historycznej struktury przestrzennej* obejmuje: zespół dworski w Tryńczy z XVIII w., zespół kościelny w Tryńczy z 1909r., zespół kościelny w Gniewczynie z 1909r., zespół dawnych koszar ponemieckich, dom SS Karmelitanek w Gorzycach, kapliczki i krzyże przydrożne XIX/XX w. cmentarze wojenne o wartościach historycznych i krajobrazowych. Strefa „B”- *ochrony zachowanych elementów zabytkowych* obejmuje: rejon wsi o zachowanej tradycyjnej zabudowie drewnianej. Strefa „K”- *ochrony krajobrazu* obejmuje: park dworski w Tryńczy, tereny cmentarzy. Strefa „E”- *ekspozycji zabytkowych elementów ukształtowania przestrzennego* obejmuje: Kościół w Tryńczy, Kościół w Gniewczynie. Strefa „H” – *nieistniejącego historycznego zainwestowania* obejmuje: teren po nieistniejącej cerkwi w Gorzycach, teren dawnego folwarku Ujście w Głogowcu, teren dawnego folwarku Białobrzeszki w Gniewczynie.

W każdej strefie określony jest rodzaj działań obejmujących dany zabytek, ponadto ochrona konserwatorską objęte są ponadto wszystkie obiekty ujęte *Spisem Zabytków*

Budownictwa i Architektury. W kolejnej części zostały zamieszczone zdjęcia poszczególnych zabytków oraz archiwalne materiały kartograficzne.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

4. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Tryńcza

4.1. Rys historyczny miejscowości gminy Tryńcza

Gmina Tryńcza posiada piękną i bogatą historię. W skład Gminy Tryńcza wchodzi następujące miejscowości o następującej historii:

Tryńcza – miejscowość gminna.

Wieś posiada co najmniej XV wieczną metrykę. W XVI wieku należała do klucza przeworskiego – jednego z trzech tworzących latyfundium rodziny Ostrogockich (właściciele Jarosławia). W czasie, gdy jego właścicielką była Anna z Kostków Ostrogska, w 1621r. dokonano podziału dóbr i klucz przeworski przypadł Zofii z Ostrogockich Lubomirskiej, a po jej śmierci w 1622r., otrzymał go jej syn Jerzy Sebastian Lubomirski. W rękach Lubomirskich i ich sukcesorów pozostawał przez następne lata. Właściciele w XVIII wieku pozostają nieznani. W 1-szej połowie XIX wieku Tryńcza stała się własnością Antoniego Kellermana. W 1857 r. liczyła 1127 mieszkańców, nie było tu ani kościoła ani cerkwi. Należała do Parafii rzymsko – katolickiej w Gniewczynie i parafii greko-katolickiej w Gorzycach. Kazimiera z Kellermannów Banhidy ufundowała w Tryńczy kościół, wybudowany w 1909 r. W 1910 r. nowymi właścicielami wsi stali się Marian i Zofia Nowińscy.

Głogowiec

Wieś prawdopodobnie o metryce XV-wiecznej, jej historia nie jest znana. Wiadomo, że w XIV w. należała do greko-katolickiej parafii w Gorzycach i rzymsko- katolickiej parafii w Gniewczynie. Zapewne jak większość miejscowości tego obszaru była w tym czasie własnością Kellermannów. Na mapie katastralnej z 1854 r. widnieje jej całkowicie drewniana zabudowa rozlokowana luźno wzdłuż głównej drogi wiejskiej. W latach 80-tych XIX wieku Głogowiec liczył 380 mieszkańców, w 1909r. – 545 mieszkańców. W 1909 r. Głogowiec był własnością Majera Fejta i wspólników. W 1910r. po ustanowieniu parafii rzymsko-katolickiej w Tryńczy wszedł w skład tej parafii.

Gniewczyna

Wieś, której początków należy szukać w XIV wieku. Parafia rzym.-kat. została tu założona prawdopodobnie przed 1458 r. należała, podobnie jak inne, sąsiednie miejscowości, do przeworskiego klucza dóbr Ostrogockich, który w 1622 r. przeszedł w posiadanie Lubomirskich. Zofia z Kostków Ostrogska w 1580 r. przekazała parafię Bogogrobowcom, którzy posiadali ją aż do 1716 roku. Prawdopodobnie od lat 40-tych XIX wieku właścicielem wsi był Antoni Kellermann – właściciel również Tryńczy, Gorzyc i Ubieszyna. W 1857 r. w Gniewczynie zamieszkiwało 1003 mieszkańców. Od lat 80-tych wieś była własnością hr. Alfreda Potockiego, ordynata łańcuckiego, później Romana Potockiego. W latach 1908-1909r. w miejsce starego, drewnianego kościoła wybudowano nowy, murowany p.w. św. Mateusza Apostoła poświęcony w 1919 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

Gorzycy

Wieś założona co najmniej w XV w., określana była również jako Wola Posańska lub Podsańska. W XVI w. tworzyła wraz z innymi wsiami, między innymi Tryńczą, Gniewczyną, Gorliczyną, Ubieszynem tzw. Klucz przeworski rozległego latyfundium Ostrogskich, który po podziałach dokonanych przez ówczesną właścicielkę Zofię z Kostków Ostrogską przypadł jej córce Zofii zam. Lubomirskiej, a po jej śmierci w 1622 r. przeszedł na jej syna Jerzego Sebastiana Lubomirskiego, tym samym stając się częścią rozległych dóbr Lubomirskich. Na początku XIX w. jako właściciel Gorzyc występuje hr. Wojciech Mier. We wsi mieściła się parafia grecko-kat. z filiami w Tryńczy, Ubieszynie, Głogowcu, Woli Buchowskiej, Białobrzegach, wierni obrządku rzym.-kat. należeli do parafii w Gniewczynie. W latach 40-tych XIX w. wieś staje się własnością Antoniego Kellermanna. W 1857 r. wieś liczyła 607 mieszkańców. W 1879 r. jako właścicielki występują już Domicella i Maria Kellermann. W 1909r. właścicielem jest baron Józef Sanhidy. Jakąś część wsi posiadały również Franciszkańki ze Lwowa. W czasie pierwszej wojny światowej przez te tereny przebiegała linia frontu. W maju 1915r. miała tu miejsce bitwa armii austro-węgierskiej i niemieckiej z rosyjską. Po II wojnie światowej w 1945 r. utworzono w Gorzycach parafię rzym.-kat.

Jagiella

Wieś założona prawdopodobnie w XV wieku, nosiła nazwę Wola. Według tradycji, król Władysław Jagiełło polując w Puszczy Sandomierskiej, odwiedził tę wieś (stąd późniejsza nazwa Jagiella). W połowie XVII wieku była własnością probostwa przeworskiego klasztoru Bogogrobców. W latach 40-tych XIX wieku należała do Antoniego Kellermanna, później przeszła na własność rodziny Benhidów. Jagiella należała do parafii rzym.-kat. w Gniewczynie, grecko-kat. w Gorzycach, od 1910r. do parafii w Tryńczy. W tymże roku na cześć króla Władysława Jagiełły oraz upamiętnienia zwycięstwa grunwaldzkiego został w Jagielle usypany kopiec – przy drodze do Gorzyc. W 1979 roku w dawnej remizie strażackiej urządzona została kaplica mszalna, a w 1980 r. rozpoczęto budowę kościoła według projektu arch. Romana Gorzycy.

Ubieszyn

Wcześniejsze dzieje wsi są rozeznane, wydaje się jednak, że podobnie jak inne miejscowości tego obszaru, można jej powstanie datować co najmniej na XV wiek. W XIX w. należała do Kellermannów. Nie posiadała kościoła ani cerkwi należąc do parafii rzym.-kat. w Gniewczynie, a grecko.-kat. w Gorzycach. W 1875r. jako własność Antoniego Kellermanna liczyła 480 mieszkańców. Od 1910r. Ubieszyn należy do parafii rzym.-kat. w Tryńczy. W czasie I wojny światowej wieś była terenem ciężkich walk o rzekę San.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTRAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

Wólka Małkowa i Wólka Ogryzkowa – dawniej Gryzkowa.

Wsie zasiedlone zapewne w XV wieku. W XIX wieku były własnością Kellermannów, później Banhidów. Należały do parafii grecko-kat. w Gorzycach i rzymsko.-kat. w Gniewczynie, a od roku 1910 w Tryńczy.

4.2. Ogólna charakterystyka gminy Tryńcza

Gmina Tryńcza położona jest w północno-wschodniej części województwa podkarpackiego w granicach administracyjnych powiatu Przeworsk i sąsiaduje z następującymi gminami: od północno-wschodu z miastem i gminą Sieniawa, od północnego zachodu z gminą Grodzisko Dolne, od zachodu z gminą Białobrzegi, od południa z gminą Przeworsk oraz od wschodu z gminą Jarosław. W skład gminy wchodzi 9 sołectw oraz 9 miejscowości: (Głogowiec, Gniewczyna Łańcucka, Gniewczyna Tryniecka, Gorzyce, Jagiełła, Tryńcza, Ubieszyn, Wólka Małkowa, Wólka Ogryzkowa). Gminę zamieszkuje 8541 osób. Powierzchnia gminy Tryńcza wynosi 7061 ha, w tym:

- użytki rolne zajmują 5188ha, tj. 73,9% ogólnej powierzchni gminy
- grunty orne 4070ha, tj. 58,0%
- użytki zielone 1118ha, tj. 15,9%
- tereny pozostałe 1829ha, tj. 26,1%.

Najbardziej rozległą i najliczniej zamieszkiwaną miejscowością jest Gniewczyna Łańcucka, na obszarze 1350 ha zamieszkuje ponad 26% ogółu mieszkańców Gminy Tryńcza.

Wiodącą rolę w gminie odgrywa jednak miejscowość Tryńcza z uwagi na położenie przy głównych szlakach komunikacyjnych. Tryńcza jest ponadto siedzibą władz gminnych oraz centrum usług świadczonych na rzecz mieszkańców całej gminy.

Przez teren gminy przebiegają dwa szlaki drogowe: droga krajowa Nr 77 relacji Lipnik – Przemyśl, oraz droga wojewódzka Nr 835 Lublin – Przeworsk – Grabownica Starzeńska. Przebiega również linia kolejowa łącząca Przeworsk z Warszawą przez Sandomierz, Skarżysko-Kamienną oraz Lublinem.

Na terenie gminy Tryńcza przeważają podmioty gospodarcze należące do sektora prywatnego. Wśród jednostek sektora publicznego zdecydowaną większość stanowią państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego. Natomiast wśród jednostek sektora prywatnego dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Dominującą formą działalności gospodarczej prowadzoną na terenie gminy jest handel hurtowy i detaliczny, transport, a następnie działalność związana z budownictwem. W dalszej kolejności wyróżnić można różnego rodzaju usługi oraz przetwórstwo przemysłowe.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

4.3. Wykaz obiektów z terenu gminy Tryńcza wpisanych do rejestru zabytków województwa podkarpackiego

4.3.1. Zabytki nieruchome

GŁOGOWIEC

1. KAPLICZKA, mur., k. XIX.
2. SZKOŁA, mur., pocz. XX.
3. ZAGRODA NR 1, wł. Franciszek Kula:
 - a. dom, drewn., l. 20 XX,
 - b. stajnia, drewn., l.30 XX.
4. DOM NR 29, wł. Władysław Zardzewiały, drewn., l.20 XX.
5. DOM NR 43, wł. Beata Krajewska, drewn., l.30 XX.
6. ZAGRODA NR 72, wł. Tekla Jarzyska:
 - a. dom, drewn.-mur., 1924 r.
 - b. stajnia, drewn., 1924 r.
7. DOM NR 2, wł. Antoni Wlazło, drewn., l.30 XX.
8. DOM NR 18, wł. Bronisława Babska, drewn., l.30 XX.
9. DOM NR 49, wł. Jan Biernat, drewn., k. XIX.
10. DOM NR 50, wł. Jan Machała, drewn., ok. 1915 r.
11. DOM NR 61, wł. Michał Wlazło, drewn., l.20 XX.
12. DOM NR 65, wł. Bolesław Młynarski, drewn., pocz., XX.
13. DOM NR 74, wł. Henryk Czekierda, drewn., l.30 XX.
14. DOM NR 76, wł. Maria Nowak, drewn – mur., 1936 r.
15. DOM NR 84, wł. Antoni Czynny, drewn., 1929 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

GNIEWCZYNA ŁAŃCUCKA

1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MATEUSZA:
 - a. kościół, mur., 1909,
 - b. plebania, mur., pocz. XX.
 - c. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX.
2. KAPLICZKA, mur., l. 40 XX.
3. KAPLICZKA obok zagrody nr 62, drewn., XVIII.
4. KAPLICZKA obok zagrody 297, mur., 4 ćw. XIX.
5. ZAGRODA NR 78, wł. Katarzyna Drzystek:
 - a. dom, drewn., k. XIX.
 - b. stajnia, drewn., k. XIX,
 - c. chlew, drewn., k.XIX,
 - d. spichlerz, drewn., k. XIX.
6. ZAGRODA NR 206 (dawniej 208) wł. Kazimierz Pelc:
 - a. dom, drewn., 2 dek. XX,
 - b. stajnia, drewn., 2 dek. XX,
 - c. stodoła, drewn., 2 dek. XX
7. DOM NR 3, wł. Maria Demko, drewn., l.20 XX.
8. DOM NR 8 (dawniej 6), wł. Aniela Wojtuń, drewn., l.20 XX.
9. DOM NR 41, wł. Weronika Szwarczak, mur., l.20 XX.
10. DOM NR 51, wł. Józefa Tytuła, drewn., pocz. XX.
11. DOM NR 71, wł. Józef Lis, drewn., pocz. XX.
12. DOM NR 77, wł. Marta Niemiec, drewn., k. XIX.
13. DOM NR 125, wł. Zofia Mucha, drewn., ok. 1905.
14. DOM NR 137, wł. Marian Niemiec, drewn., l.20 XX.
15. DOM NR 153, wł. Maria Lasek, drewn., l.30 XX.
16. DOM NR 175, wł. Edward Lasek, drewn., l.30 XX.
17. DOM NR 186 wł. Chruściel Józef , drewn. pocz.XX
18. DOM NR 190, wł. Pieczek Marcin, drewn., k. XIX.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYNCZA NA LATA 2023 - 2027

19. DOM NR 191, wł. Jakub Król, drewn., pocz., XX.
20. DOM NR 219, wł. Honorata Kozyra, drewn., 1.30 XX.
21. DOM NR 276, wł. Franciszek Kulpa, drewn., 1.20 XX.
22. DOM NR 282, wł. Danuta Czajka, drewn., 1. 20 XX.
23. DOM NR 304, wł. Zofia Linek, mur., ok. 1935.
24. DOM NR 306, wł. Cecylia Kozak, drewn., 1930.
25. DOM NR 309, wł. Józefa Węgorzynowicz, drewn., 1.30 XX.
26. DOM NR 317, wł. Bogdan Pelc, drewn., 1885
27. MŁYN, wł. Maria Jagieła, mur., 1.20 XX.

GNIEWCZYNA TRYNIECKA

1. KAPLICZKA obok zagrody nr 115, mur., 1.30XX
2. DOM NR 5, wł. Józef Kulpa, drewn., 1.20 XX
3. DOM NR 6 wł. Jan Konieczny , drew., 1.30 XX.
4. DOM NR 10 , wł. Władysława Drzystek , drew, 1.230 XX
5. DOM NR 43, wł. Edward Kozak , drew, 1.20 XX
6. DOM Nr 60 , wł. Zofia Wojtuń , drewn. 2 dek. XX
7. DOM Nr 69 wł. Józef Skiba , drewn 2 dek. XX
8. DOM Nr 71 wł. Józef Ficek , drewn, 1.30 XX
9. DOM Nr 72, wł. Józef Ficek , drewn., 1.20 XX
10. DOM NR 85, wł. Józef Tołpa , drewn. 1.20 XX
11. DOM Nr 120, wł. Józef szozda , drewn, 1939.
12. DOM Nr 123, wł. Maria Wilk, drewn, 1.30 XX

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

GORZYCE

1. DOM ZAKONNY SS.KARMELITANEK , mur, k.XIX
2. Kapliczka , mur.1.20 XX
3. DOM NR 33 , wł.Aleksandra Jakubiec , mur 2 dek.XX
4. DOM Nr 47 wł.Weronika Kornafel , drewn., 2 dek.XX
5. DOM NR 80, wł. Anna Winiarz, drewn., 1. 20 XX.
6. DOM NR 161, wł. Franciszek Duży, drewn., 2 dek. XX.
7. DOM NR 169, wł. Franciszek Ogryzek, drewn., 2 dek. XX.
8. DOM NR 202, wł. Kazimiera Jakubiec, drewn., 1.30 XX.
9. DOM NR 204, wł. Franciszek Strama, drewn., 1. 30 XX.
10. DOM NR 210, wł. Franciszek Strama, drewn., 2 dek. XX.
11. DOM NR 216, wł. Władysław Matyja, drewn., 1. 30 XX.
12. DOM NR 218, wł. Stanisława Matyja, drewn., 2 poł. XIX.
13. DOM NR 236, wt. Kazimierz Kulpa, drewn., 1. 20 XX.
14. DOM NR 239, wł. Antoni Mylek, drewn., 1.20 XX.
15. DOM NR 251, wł. Józef Wielgos, drewn., 1.20 XX.
16. KUŹNIA, wł. Kółko Rolnicze, mur., 1. 20-30 XX.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

JAGIELŁA

1. KAPLICZKA obok zagrody nr 120, mur., 1.20 XX.
2. KAPLICZKA, mur., k. XIX.
3. Dom Ludowy – obecnie sklep mur. pocz. XX.
4. SZKOŁA, ob. przedszkole, mur., 1.20 XX.
5. DOM NR 70, wł. Aniela Matyja, drewn., 1926
6. DOM NR 75, wł. Maria Ruchała, drewn., ok. 1925.
7. DOM NR 80, wł. Michał Stefan, drewn., 1.20 XX.
8. DOM NR 81, wł. Jan Konieczny, drewn., 1.30 XX.
9. DOM NR 140, wł. Elżbieta Owsiany, drewn., 1.20 XX.
10. DOM NR 149, wł. Wojciech Kut, drewn., 1.20 XX.
11. DOM NR 170, wł. Zofia Botwina, drewn., 2 dek. XX.
12. DOM NR 172, wł. Józefa Kulpa, drewn., 1921.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

TRYŃCZA

1. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. KAZIMIERZA:
 - a. kościół, mur., 1910, zniszczony 1914-1918, odbud. 1931,
 - b. dzwonnica, mur., pocz. XX.
2. KAPLICZKA obok domu nr 71, drewn., 1867.
3. KAPLICZKA, drewn., pocz. XIX.
4. ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO: - *wpisany do rejestru*
 - a. dworzec, mur., k. XIX,
 - b. posterunek straży kolejowej, ob. nie użytkowany, mur., k. XIX.
5. SPICHLERZ DWORSKI, mur., XVIII – *wpisany do rejestru*
6. PARK PODWORSKI, XIX w.
7. ZAGRODA NR 209, wł. Jan Kata:
 - a. dom, drewn., 1922,
 - b. stajnia, drewn., 1922.
8. DOM NR 37, wł. Piotr Hałuszko, drewn., 1. 20 XX.
9. DOM NR 77, wł. Bronisław Krupa, drewn., 1. 30 XX.
10. DOM NR 80, wł. Zdzisław Banaś, drewn., 1. 20 XX.
11. DOM NR 83, wł. Franciszek Baj, drewn., k. XIX.
12. DOM NR 84, wł. Katarzyna Gliniak, drewn., 1. 30 XX.
13. DOM NR 95, wł. Józef Lewandowski, drewn., 1. 20 XX.
14. DOM NR 103 wł. Jan Krupa , drewn. 1.20 XX
15. DOM NR 111, wł. Wacław Jakubiec , drewn. 1917.
16. DOM NR 115, wł. Maria Gielarowiec, drewn. 1932
17. DOM NR 117 , wł. Władysław Demczyna , drewn. 1.30 XX
18. DOM NR 124, wł. Tadeusz Jędruch , mur. 1941.
19. DOM Nr 126, wł. Jan Wojtas , drewn, 1.20 XX
20. DOM NR 128, wł. Jan Jakubiec, mur 1934.
21. DOM NR 154, wł. Salomea Drożdżiak , drewn. 1905

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

22. DOM Nr 179, wł.Grzegorz Ferenc , drewn, 1.30 XX
23. DOM NR 189, wł.Tadeusz Bucia , drewn, pocz.XX
24. DOM NR 190. Bronisława Młynarska , drewn. 1894
25. DOM Z OBORĄ NR 192, wł Stanisław Baj , drewn. Pocz.XX
26. DOM Nr 201,0 wł.Jan Wojtyna , drewn. 1.20 XX
27. DOM NR 218, wł.Maria Pyza , drewn. Ok.1943-1945
28. DOM Nr 219, wł.Genowefa Nabrzeska , drewn. 2 dek.XX
29. DOM Nr 234 wł.Jan Kulpa , drewn. 1.30 XX
30. DOM NR 325, wł.Aniela Wojtyna, drewn. 1.20 XX
31. ZESPÓŁ MOSTU KOLEJOWEGO w Chodaczowie :
 - a. most na Wisłoku , mur-żel, 1900
 - b. strażnica na pn. przyczółku mostu, mur, ok. 1904. – *wpisany do rejestru*

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

UBIESZYN

1. KAPLICZKA przy drodze Tryńcza – Sieniawa, mur., k. XIX.
2. KAPLICZKA, drewn., pocz. XIX.
3. ZAGRODA NR 123, wł. Adela Bajor
 - a. dom, mur., 1929,
 - b. obora, mur., 1929,
 - c. stajnia, drewn., 1929.
4. DOM NR 14, wł. Jacek Stecko, drewn., 2 dek. XX.
5. DOM NR 15, wł. Agata Musiał, drewn., 2 dek. XX.
6. DOM NR 22, wł. Habel – Pytel Weronika, drewn., 1.20 XX.
7. DOM NR 32, wł. Jan Cierpisz, drewn., 1.20 XX.
8. DOM NR 33, wł. Wilk, drewn., 1.20 XX.
9. DOM NR 56, wł. Jan Kasper, drewn., 1.30 XX.
10. DOM NR 60, wł. Wiktoria Tołpa, drewn., 1.20 XX.
11. DOM NR 76 drewn., XX.
12. DOM NR 79, wł. Jan Wilk, drewn., 1.20 XX.
13. DOM NR 110 Maria Gliniak drewn. 1. 30 XX.
14. DOM NR 111, wł. Józef Flak, drewn., 1.30 XX.
15. DOM NR 115, wł. Franciszek Flak, drewn., 2 dek. XX.
16. DOM NR 117, wł. Marian Mieszkowicz, drewn., 1929.
17. DOM NR 125, wł. Mierzwa Maria, drewn., 1932.
18. DOM NR 141, wł. Stanisław Kasper, drewn., 1.30 XX.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

WÓLKA MAŁKOWA

1. SZKOŁA, mur., 1.30 XX
2. ZAGRODA NR 7, wł. Maria Wojtyna:
 - a. dom, drewn., 1.20 XX,
 - b. stajnia, drewn., 1.20 XX,
3. DOM NR 8, wł. Stanisław Wojtuń, drewn., 1.30 XX.
4. DOM NR 10, wł. Bronisław Rusinek, drewn., 1.30 XX.
5. DOM NR 13, wł. Władysław Kogut, drewn., 1.30 XX.
6. DOM NR 15, wł. Jan Mazur, drewn., 1.20 XX.
7. DOM NR 20, wł. Antoni Kluza, drewn., 1918.
8. DOM NR 22, wł. Jan Kluza, drewn., 1.20 XX.
9. DOM NR 34, wł. Stanisław Dudek, mur., 1.30 XX.
10. DOM NR 35, wł. Franciszek Płonka, mur., 1.20 XX.
11. DOM NR 42, wł. Katarzyna Baran, drewn., 1917.
12. DOM NR 44, wł. Salomea Gajda, drewn., 2 dek. XX.
13. DOM NR 45, wł. Jan Groch, drewn., 1.20 XX.
14. DOM NR 50, wł. Aniela Dąbrowicz, drewn., 1.30 XX.
15. DOM NR 57, wł. Jan Kluza, drewn., 1.20 XX.
16. DOM NR 58, wł. Jan Krupa, drewn., 1.20 XX.
17. STAJNIA w zagrodzie nr 25, wł. Katarzyna Kluza, drewn., 1926.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

WÓLKA OGRYZKOWA

1. Kuźnia przy domu nr 48, Henryk Kowal
2. DOM NR 48, wł. Henryk Kowal, drewn., 1.20 XX.
3. DOM NR 18, wł. Janina Kukieciak, drewn., 1942
4. DOM NR 26, wł. Franciszek Machała, drewn., 1927
5. DOM NR 27, wł. Krystyna Zalot, drewn., 1.20 XX.
6. DOM NR 29, wł. Władysław Wojtyna, drewn., 2 dek. XX.
7. DOM NR 30, wł. Tadeusz Ogryzek, drewn., XX.
8. DOM NR 31, drewn., XX.
9. DOM NR 33, wł. Myłek Marek, drewn., k. XIX.
10. DOM NR 42, wł. Bronisław Strama, drewn., 1.20 XX.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

4.3.2. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome w gminie Tryńcza to wyposażenia Kościołów w Gniewczynie Łańcuckiej, Tryńczy, Jagielle, Głogowcu i Gorzycach.
Składają się na nie ołtarze główne i boczne , ławy konfesjonały , ambony chrzcielnice, meble, naczynia liturgiczne , tabernakula, świeczniki i obrazy .

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYNCA NA LATA 2023 - 2027**

4.4. Rejestr stanowisk archeologicznych

Lp.	Miejscowość	Nr stan. na obsz.	Obszar AZP	Nr Stan Wg AZP	Funkcja	Kultura	Chronologia	Nr	Data wpisu
1.	Głogowiec	1	100-81	64	osada	Przeworska	OWR		
2.	Głogowiec	2	100-81	65	ślad osadn.	pradziejowa	nieokreślona		
3.	Głogowiec	3	100-81	66	ślad osadn.	pradziejowa	nieokreślona		
4.	Głogowiec	4	100-81	67	osada	przeworska	OWR		
5.	Gniewczyzna Łańcucka	6	101-81	18	ślad osadn.	przeworska	OWR		
6.	Gniewczyzna Łańcucka	7	101-81	19	ślad osadn.	łużycka			
7.	Gniewczyzna Łańcucka	8	101-81	20	ślad osadn.		Epoka kamienia średniowiecze		
8.	Gniewczyzna Łańcucka	9	101-81	21	ślad osadn.		Epoka kamienia		
9.	Gniewczyzna Łańcucka	10	101-81	22	ślad osadn.	Łużycka przeworska	Epoka kamienia		
10.	Gniewczyzna Łańcucka	11	101-81	23	ślad osadn. osada	Przeworska	Neolit OWR Wczesne średniowiecze		

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYNCZA NA LATA 2023 - 2027**

11.	Gniewczyzna Łańcucka	12	101-81	24	osada			
12.	Gniewczyzna Łańcucka	13	102-80	17	ślad osadn.	Łużycka	Neolit	
13.	Gniewczyzna Łańcucka	14	102-81	10	ślad osadn.	Prahistorycz.	Nieokresl.	
14.	Gniewczyzna Łańcucka	15	102-81	11	ślad osadn.		Epoka kamienia	
15.	Gniewczyzna Łańcucka	16	102-81	12	ślad osadn.	Grupa tarnobrzeska	Okr. wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze Okres nowożytny	
16	Gniewczyzna Tryniecka	1	101-81	25	ślad osadn.			
17.	Gniewczyzna Tryniecka	2	101-81	26	ślad osadn. osada	przeworska	Neolit OWR	
18.	Gniewczyzna Tryniecka	3	101-81	27	ślad osadn.			
19.	Gniewczyzna Tryniecka	4	101-81	28	ślad osadn.		Epoka kamienia	
20	Gniewczyzna Tryniecka	5	101-81	29	ślad osadn. osada		Epoka kamienia	
21	Gniewczyzna Tryniecka	6	101-81	30	ślad osadn. osada	przeworska	Epoka kamienia OWR	

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYNCZEJA NA LATA 2023 - 2027**

22.	Gniewczyzna Tryniecka	7	101-81	31	osada	przeworska	OWR	
23	Gniewczyzna Tryniecka	8	101-81	32	ślad osadn.		neolit	
24	Gorzyce - Cierpisze	1	101-82	92	ślad osadn. osada		Prehistoria średniowiecze	
25	Gorzyce - Cierpisze	2	101-82	93	ślad osadn.		Prehistoria	
26	Gorzyce	3	101-82	94	ślad osadn. osada		Neolit Epoka brązu średniowiecze	
27	Gorzyce	4	101-82	95	osada ślad osadn.	tarnobrzeska	Ep.brazu /wcz.ep.żel. Prehistoria średniowiecze	
28	Gorzyce	5	101-82	96	ślad osadn.	Trzciniicka/ Tarnobrzeska /wczesna/	Wcz. brąz	
29	Gorzyce	6	101-82	97	ślad osadn. osada	Tarnobrzeska Wczesna/	Ep.brazu prehistoria	
30	Gorzyce	7	101-82	98	ślad osadn. osada	Tarnobrzeska /wczesna/ tarnobrzeska /późna/	Neolit Ep.brazu Wcz.ep.żel. Prehistoria średniowiecze	
31	Gorzyce	8	101-82	99	ślad osadn.	Tarnobrzeska /wczesna/	Ep.brazu	
32	Gorzyce	9	101-82	100	osada		Prehistoria	

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

39.	Gorzyce	16	101-82	107	osada ślad osadn.		prehistoria średniowiecze	
40	Gorzyce – Dolne Ostrowie	17	101-82	108	osada osada		Wcz.sredn. średniowiecze	
41	Gorzyce – Dolne ostrowie	18	101-82	109	ślad osadn. ślad osadn. osada	Tarnobrzaska /późna	Neolit Wcz.ep.żel. prehistoria	
42	Tryńcza	1	100-81	10	Cmentarzysko osada	Grupa tarnobrzaska przeworska	III faza OWR	
43	Tryńcza	2	100-81	11	cmentarzysko szkieletowe			
44	Tryńcza	3	101-81	47	osada ślad osadn	przeworska	OWR średniowiecze	
45	Tryńcza	4	101-81	48	ślad osadn. osada osada	Łużycka przeworska	Epoka kamienia	
46	Tryńcza	5	101-81	49	ślad osadn. osada osada	przeworska	Epoka kamienia	
47	Tryńcza	6	101-81	50	ślad osadn. ślad osadn.	przeworska	OWR	
48	Tryńcza	7	101-81	51	ślad osadn.			
49	Tryńcza	8	101-81	52	obozowisko		Epoka kamienia	
50	Tryńcza	9	101-82	114	osada osada osada	Tarnobrzaska przeworska	Ep.braz/wcz.ep.żel. Okr.wpt.rzym. Prehistoria	

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

						osada Stanowisko Produkcyjne/ dymarskie			Sredniowiecze
51	Tryńcza	10	100-81	68		ślad osadn.		pradziejowa	nieokreślona
52	Tryńcza	11	100-81	69		osada		pradziejowa	nieokreślona
53	Tryńcza	12	100-81	70		osada		przeworska	OWR
54	Tryńcza	13	100-81	71		osada		Grupa tarnobrzeska	
55	Tryńcza	14	100-81	72		ślad osadn.		pradziejowa	nieokreślona
56	Tryńcza	15	100-81	73		osada osada		Grupa tarnobrzeska przeworska	OWR
57	Tryńcza	16	100-81	74		ślad osadn.			Epoka brazu OWR
58	Tryńcza	17	100-81	75		osada ślad osadn. ślad osadn.		Przeworska pradziejowa	Nieokreślona Okr.nowozytny
59	Tryńcza	18	100-81	76		osada osada		Przeworska	OWR Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
60	Tryńcza	19	100-81	77		osada osada		przeworska	OWR
61	Tryńcza	20	100-81	78		ślad osadn. ślad osadn.		Pradziejowa	Nieokreślona Wczesne średniowiecze
62	Tryńcza	21	100-81	79		ślad osadn. osada		Grupa tarnobrzeska	Wczesna ep.brazu

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYNCA NA LATA 2023 - 2027**

63	Jagiełła	1	102-81	4	osada osada osada	Przeworska pradziejowa	Okres wpływów rzymskich Nieokreślona Wczesne średniowiecze	
64	Jagiełła	2	101-81	44	ślad osadn.		Neolit	
65	Jagiełła	3	101-81	45	ślad osadn.		Epoka kamienia	
66	Jagiełła	4	102-81	43	ślad osadn.	przedhistoryczna	Epoka kamienia nieokreślona	
67	Jagiełła	5	102-81	44	ślad osadn.		Wczesna epoka brązu	
68	Jagiełła	6	102-81	45	ślad osadn.	prahistoryczna	nieokreślona	
69	Jagiełła	7	102-81	46	ślad osadn.		Epoka brązu	
70	Jagiełła	8	102-81	47	ślad osadn. ślad osadn.	przedhistoryczna	Nieokreślona Okres nowożytny	
71	Jagiełła	9	101-82	90	ślad osadn.		Prehistoria	
72	Jagiełła	10	101-82	91	osada		prehistoria	
72	Jagiełła	11	102-82	40	śl.osadnictwa p. osadniczy p. osadniczy śl. Osadnictwa	Przeworska Prah.	Neolit ER OWR	
73	Jagiełła	12	102-82	41	p. osadniczy	świderska	Paleolit schyłkowy	
74	Jagiełła	13	102-82	42	śl. Osadnictwa		Ep.kamienia lub w.ep.brązu	
75	Jagiełła	14	102-82	43	p. osadniczy	Prah.		
76	Ubieszyn	1	100-82	71	ślad osadnictwa		Epoka kamienia wczesna EB	

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

4.5. Wykaz cmentarzy z terenu gminy Tryńcza

Miejscowość	Nazwa Cmentarza	Stan użyteczności	Nr rejestru zabytków
Gniewczyna Łańcucka	rzym-kat.	czynny	
Gniewczyna Łańcucka	choleryczny	zamknięty	
Gorzyce	rzym.- kat	czynny	
Gorzyce	wojenny – I światowa	zamknięty	
Gorzyce	Gr.-kat (przycerkiew.)	zamknięty	
Jagiella- Niechciałki	Wojenny- II wojna światowa	zamknięty	
Jagiella	rzym.- kat.	czynny	
Tryńcza	rzym.- kat.	czynny	
Ubieszyn	Wojenny – I wojna światowa	zamknięty	
Ubieszyn	choleryczny	zamknięty	
Wólka Małkowa	Wojenny I wojna światowa	zamknięty	

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYNCA NA LATA 2023 - 2027

4.6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Analiza szans i zagrożeń.

- a) mocne strony i szanse
- położenie gminy na malowniczym terenie dobrze skomunikowanym (gminę przecinają dwie drogi: wojewódzka Nr 835, krajowa nr 77 oraz istniejący zjazd z autostrady A4.
 - dobrze utrzymane zespoły sakralne i budynki użyteczności publicznej – wiejskie domy kultury,
 - rozwój działalności organizacji, szczególnie o profilu społeczno – kulturalnym: Koła Gospodyń Wiejskich, Młodzieżowa Orkiestra Dęta, Zespół Ludowy „Dolanie”, „Jagielanie” i „Śpiewające Zośki”,
 - możliwość pozyskania środków z różnych źródeł,
 - postępujący rozwój inicjatyw społecznych mających na względzie rozwój dziedzictwa kulturowego,
 - upowszechnianie edukacji nastawionej na poszanowanie zabytków,
 - bogate zasoby zieleni (północna część gminy położona jest w Sieniawskim Obszarze Chronionego Krajobrazu),
 - duży potencjał ludzki w wieku produkcyjnym,
 - dogodna lokalizacja na szlakach komunikacyjnych, zapewniony dostęp do transportu samochodowego oraz kolejowego,
 - dobry stan infrastruktury technicznej: wodociągowej kanalizacyjnej, energetycznej i gazowej,
 - całkowite skanalizowanie i wodociągowanie gminy,
 - skuteczność w pozyskiwaniu środków,
 - bogate walory przyrodnicze i krajobrazowe,
- b) słabe strony:
- lokalizacja gminy w widłach rzeki San i Wisłok – tereny narażone na niebezpieczeństwo powodzi,
- c) szanse
- pozyskiwanie funduszy zewnętrznych,
 - współpraca gminy z sąsiednimi samorządami, w tym również z powiatami,
- szanse bezpośrednio związane z ochroną zabytków:
- rewitalizacja obszarów przemysłowych i szkolnych,
 - odbudowa obiektów zabytkowych,
- d) słabości i zagrożenia :
- degradacja obiektów zabytkowych przez przypadkowe działania,
 - tendencja do zagospodarowania obiektów zabytkowych w inny sposób nie koniecznie związany z historycznym „wystrojem”,
 - brak możliwości wsparcia finansowego i ochrony konserwatorskiej,
 - postępująca degradacja obiektów zabytkowych z powodu braku środków,
 - nawiedzające powodzie,
 - wykluczenia społeczne na skutek utraty miejsc pracy,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

- brak potencjalnych inwestorów,
- rosnąca migracja ludności na obszary podmiejskie,

5. Źródła finansowania realizacji Programu

Zasady finansowania opieki nad zabytkami, zostały określone w zapisach art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności użytkownia wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki. Zgodnie z zapisem art. 73 osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o dotacje celową z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku.

Natomiast właściciele zabytków nie wpisanych do rejestru mogą skorzystać z dotacji np. na remonty czy prace konserwatorskie w ramach funduszy lub programów związanych z obecną funkcją budynków i miejsc, realizując projekty bezpośrednio nie związane z ochroną zabytków. Dotyczy to głównie placówek oświatowych (szkoły, przedszkola, biblioteki) lub związanych z turystyką i ulokowanych w obiektach zabytkowych. Środki przeznaczone na ochronę zabytków pochodzić mogą z budżetów jednostek samorządów terytorialnych, środków prywatnych, budżetu państwa lub funduszy europejskich. O dofinansowanie prac obiektów zabytkowych położonych na terenie gminy Trynca można ubiegać się z następujących źródeł:

Źródła krajowe:

- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona Zabytków ((Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Wspieranie działań muzealnych (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Kultura ludowa i tradycja (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona zabytków archeologicznych (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Miejsca Pamięci Narodowej (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Kultura Cyfrowa (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mkidn.gov.pl)
- Dotacje Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mwz.pl)
- Dotacje Województwa Mazowieckiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mazovia.pl)
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.wfosigw.pl)
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz Kościelny (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://mswia.gov.pl/pl/wyznania-i-mniejszosci/fundusz-koscielny>)
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów, obsługiwany przez Bank Gospodarstwa Krajowego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mir.gov.pl i www.bgk.com.pl) oraz <https://www.bgk.pl/osoby-fizyczne/fundusz-termomodernizacji-i-remontow/>

Źródła zagraniczne:

- Źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych:
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mazovia.eu oraz <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl>)
- Program INTERREG Europa 2014 - 2020 (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.ewt.gov.pl)
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.pois.gov.pl> oraz www.nfosigw.gov.pl)
- Program Polska Cyfrowa (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.polskacyfrowa.gov.pl oraz www.funduszeuropejskie.gov.pl)

Źródła poza unijne:

- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.eog.gov.pl)

5.1 Realizacja i finansowanie przez Gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Prace konserwatorskie i remontowo – budowlane zabytków wpisanych do rejestru zabytków, mogą być dofinansowane z różnych źródeł i przez różne podmioty. Zabytki wpisane do rejestru zabytków stanowią zaledwie niewielką część wszystkich zabytków znajdujących się na terenie gminy Tryńcza. To obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków w głównej mierze kształtują krajobraz kulturowy gminy. Są wśród nich obiekty o znacznych walorach historycznych, architektonicznych i estetycznych.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYNCA NA LATA 2023 - 2027

Należy dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytkowych obiektów, jak i całej przestrzeni publicznej, pozytywnie wpływał na jakość życia mieszkańców. Ważne też jest aby wygląd obiektów z obszaru gminy podkreślał bogatą historię, osiągnięcia architektoniczne i urbanistyczne z tego terenu, a turystów i gości przyciągał do częstych odwiedzin oraz zachęcał do dłuższych pobytów w gminie Trynca. Można to osiągnąć, m. in. poprzez podejmowanie zadań nakreślonych w Programie opieki nad zabytkami, w tym prac remontowo-konserwatorskich.

Na prace z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, z budżetu Gminy Trynca mogą zostać udzielone dotacje na finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przy zabytkach nieruchomych, ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, znajdujących się na terenie gminy Trynca.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie elewacji, z uwzględnieniem charakterystycznych dla tego zabytku detali architektonicznych (cokołów, gzymsów, lizen, pilastrów, fryzów, attyk, sterczyn, balkonów, boniowań, frontonów, balustrad, portali, obramowań drzwi i okien, itp.)
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej;
- wymiana pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- wykonanie instalacji przeciwpożarowej i odgromowej.

Uprawnionymi do ubiegania się o dotacje są wszystkie podmioty, które są właścicielem, użytkownikiem wieczystym lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, bądź posiadają taki zabytek w trwałym zarządzie.

Gmina może współfinansować wybrane prace konserwatorskie, remontowe i archeologiczne, udzielając dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich. W ramach pomocy merytorycznej gmina może także pomagać w wykorzystaniu programów UE przeznaczonych na zabytki w formie dofinansowań dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych.

6. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Wójt ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027

W celu efektywnego monitorowania przyjęto wskaźniki służące ocenie wdrażania Programu opieki nad zabytkami gminy Tryńcza:

- Liczba zweryfikowanych kart adresowych gminnej ewidencji zabytków.
- Liczba wykonanych kart ewidencyjnych dla obiektów planowanych do rozbiórki.
- Liczba wykonanych opracowań studialnych i dokumentacyjnych.
- Poziom określony procentowo objęcia wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.
- Liczba obiektów w otoczeniu których stworzono odpowiednią aranżację przestrzeni publicznej oraz zastosowano odpowiednie podświetlenie.
- Liczba obiektów poddanych odbudowie, rewaloryzacji lub konserwacji.
- Liczba obiektów, w których założono instalacje zabezpieczające przed pożarem i kradzieżą.
- Liczba zajęć w przedszkolach i szkołach przeprowadzonych na temat zabytków.
- Liczba uczestników lub konkursów, wystaw i innych działań dotyczących dziedzictwa i tradycji.
- Liczba tablic i plansz informacyjnych dotyczących najważniejszych obiektów historycznych i przyrodniczych z terenu gminy.
- Liczba tablic informacyjnych dotyczących ścieżek dydaktycznych i tras rowerowych.
- Liczba obiektów ujętych w internetowej bazie danych.
- Liczba audycji radiowo-telewizyjnych i materiałów prasowych popularyzujących dziedzictwo kulturowe.
- Liczba imprez wykorzystanych do promocji dziedzictwa kulturowego.
- Liczba przewodników, folderów i innych wydawnictw na temat dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Zgodnie z art. 87 ust 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. celem programu jest m.in.:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
-
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, Gmina Tryńcza współpracuje z placówkami oświatowymi, kulturalnymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi,

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY TRYŃCZA NA LATA 2023 - 2027**

fundacjami i parafiami, promując wartości materialne oraz niematerialne dziedzictwa kulturowego naszej gminy.

Należy podkreślić, że realizacja Programu Opieki nad Zabytkami jest możliwa m.in. dzięki pełnej współpracy wszystkich wydziałów urzędu oraz zaangażowanych mieszkańców Gminy Tryńcza.

